

Name: _____

Class: _____

Section: _____

Date: __/__/__

Marks: __/100

છંદ ઓળખાણ

Meter Identification • Std 5 Grammar

GSEB ધોરણ ૫ • Literary Layer • કાવ્ય ની તાલ

Hard level

35 min

8 Exercises

Std 5

100 marks

નિયમ (The Rule)

છંદ ઓળખાણ

છંદ એ કાવ્ય નો માપ + લય છે. માત્રાઓ ગણાય. મુખ્ય છંદ: (૧) અનુષ્ટુપ - ૮ માત્રા x ૪ ચરણ, (૨) આર્યા - અસમ માત્રા, (૩) દોહા - અસમ માત્રા, (૪) ચોપાઈ - ૧૬ માત્રા. છંદ થી કાવ્ય માં લય + સૌંદર્ય આવે.

મુખ્ય મુદ્દો (Key Concept)

કાવ્ય ની તાલ

ઉદાહરણો (Examples) - 5 Cases

1 અનુષ્ટુપ

→ ૮ મારા × ૪ ચરણ

2 આર્યા

→ જૈન + હિન્દુ કાવ્ય

3 દોહા

→ ભક્તિ કાવ્ય માં

4 ચોપાઈ

→ રામચરિતમાનસ

5 કવિતા "વૈષ્ણવ જન"

→ દોહા જેવી રચના

Pattern Recognition

આ ઉદાહરણો માં કાવ્ય ની તાલ નો pattern જુઓ. દરેક case માં શું common છે? Practice કરી ને identify કરવાનું શીખો.

યાદ રાખવા જેવું (Remember)

આ વ્યાકરણ ના નિયમ ને રોજ ૩ વખત વાંચો. ઉદાહરણો સાથે જોડી રાખો. દરરોજ ની writing માં apply કરો.

1 ઓળખો (Identify) 5 marks • 4 min

નીચે દિ ગયેલા શબ્દો નો પ્રકાર/category ઓળખો:

1. "રામ રામ" એ માત્રા? _____

2. "સત્ય બોલો" એ માત્રા? _____

3. અનુષ્ટુપ ની માત્રા? _____

4. ચોપાઈ ની માત્રા? _____

5. દોહા છંદ ક્યાં વાપરાય? _____

2 પ્રકાર બતાવો (Classify) 5 marks • 4 min

આ શબ્દો કયા પ્રકાર ના છે?

1. "સત્ય બોલો" - અક્ષર? _____

2. "રામ રામ" - અક્ષર? _____

3. "જય બોલો" - અક્ષર? _____

4. "ગંગા જમુના" - અક્ષર? _____

5. "સત્ય હંમેશા" - અક્ષર? _____

3 ખાલી જગ્યા (Fill Blanks) 5 marks • 4 min

યોગ્ય શબ્દ થી ખાલી જગ્યા પૂરો:

1. _____ (૮ માત્રા × ૪ ચરણ)

2. _____ (જૈન + હિન્દુ કાવ્ય)

3. _____ (ભક્તિ કાવ્ય માં)

4. _____ (રામચરિતમાનસ)

5. _____ (દોહા જેવી રચના)

4 પ્રયોગ કરો (Apply) 5 marks • 5 min

નીચે દિ ગયેલા concept (કાવ્ય ની તાલ) નો ઉપયોગ કરી ને ૩ વાક્ય બનાવો:

5 MCQ - Multiple Choice 5 marks • 4 min

Q1. અનુષ્ટુપ ની માત્રા?

(a) ૪	(b) ૬
(c) ૮	(d) ૧૦

Q2. ચોપાઈ ની માત્રા?

(a) ૮	(b) ૧૨
(c) ૧૪	(d) ૧૬

Q3. છંદ માટે શું ગણાય?

(a) શબ્દો	(b) માત્રાઓ
(c) અક્ષરો	(d) વાક્યો

Q4. દોહા ક્યાં વાપરાય?

(a) ગીત	(b) ભક્તિ
(c) નાટક	(d) નિબંધ

Q5. છંદ ની ઉપયોગીતા?

(a) લય	(b) સૌંદર્ય
(c) યાદ	(d) બધાં

6 જોડી (Match) 5 marks • 3 min

Gujarati Word

- અનુષ્ટુપ
- ચોપાઈ
- દોહા
- આર્યા
- રામચરિતમાનસ

Type/Category

- ચોપાઈ
- જૈન કાવ્ય
- ભક્તિ કાવ્ય
- ૧૬ માત્રા
- ૮ માત્રા

7 સાચું/ખોટું (True/False) 5 marks • 3 min

1. "અનુષ્ટુપ" - ૮ માત્રા × ૪ ચરણ	☐ T ☐ F
2. "આર્યા" - જૈન + હિન્દુ કાવ્ય	☐ T ☐ F
3. "દોહા" - ભક્તિ કાવ્ય માં	☐ T ☐ F
4. "ચોપાઈ" - રામચરિતમાનસ	☐ T ☐ F
5. "કવિતા "વૈષ્ણવ જન"" - દોહા જેવી રચના	☐ T ☐ F

8 પ્રયોગ (Application) 5 marks • 5 min

આ topic (છંદ ઓળખાણ) નો ઉપયોગ કરી ને એક ફકરો લખો:

શું તમે જાણો છો? (Did You Know?)

- ! આ વ્યાકરણ નો concept (કાવ્ય ની તાલ) સંસ્કૃત આધારિત છે.
- ! આ rule દરરોજ ની વાતચીત માં વપરાય - સહજ ભાષા!
- ! આ topic Std 6+ માં વધારે વિગતે આવશે.

સામાન્ય ભૂલો (Common Mistakes)

✗ શબ્દ + માત્રા સમાન	✓ માત્રા = sound length
✗ બધાં છંદ સમાન	✓ દરેક ની અલગ માત્રા
✗ છંદ = ગીત	✓ છંદ = માપ; ગીત = પ્રયોગ

Cross-Curricular Connections

- > **Music:** તાલ ની વ્યવસ્થા
- > **Mathematics:** માત્રા ગણતરી
- > **Poetry:** કાવ્ય રચના

Bonus Challenge (+5 marks)

આ વ્યાકરણ નો ઉપયોગ કરી ને એક નાની વાર્તા લખો (૫-૭ વાક્ય). દરેક વાક્ય માં આ rule વાપરો.

ચર્ચા પ્રશ્નો (Discussion Questions)

- Q1.** આજે મુક્ત છંદ વાપરાય - શા માટે?
- Q2.** આ વ્યાકરણ રોજિંદા જીવનમાં ક્યાં વપરાય?
- Q3.** આ rule તમે ક્યા ઉદાહરણ માં વાપર્યું?

Project Ideas (Extended Learning)

- P1:** આ topic વિશે ૧ chart બનાવો - rule + examples
- P2:** આ વ્યાકરણ ના ૧૦ examples એક notebook માં લખો
- P3:** આ rule વાપરી ને એક નિબંધ લખો

Reading Recommendations

NCERT Std 5 Gujarati Grammar textbook

"છંદ ઓળખાણ" પર online videos જુઓ

balgujarati.com/std5/grammar/

Self-Evaluation Rubric

Criteria	Excellent (4)	Good (3)	Avg (2)	Need Practice (1)
Rule Understanding	☐	☐	☐	☐
Identifying Examples	☐	☐	☐	☐
Application Skills	☐	☐	☐	☐
Writing Practice	☐	☐	☐	☐

✓ ANSWER KEY - All 8 Exercises

Exercise 1 - Identify (5 marks):

1. 1. "રામ રામ" એ માત્રા? → ૪
2. 2. "સત્ય બોલો" એ માત્રા? → ૫
3. 3. અનુષ્ટુપ ની માત્રા? → ૮
4. 4. ચોપાઈ ની માત્રા? → ૧૬
5. 5. દોહા છંદ ક્યાં વાપરાય? → ભક્તિ કાવ્ય

Exercise 2 - Classify (5 marks):

1. 1. "સત્ય બોલો" - અક્ષર? → ૫
2. 2. "રામ રામ" - અક્ષર? → ૪
3. 3. "જય બોલો" - અક્ષર? → ૪
4. 4. "ગંગા જમુના" - અક્ષર? → ૫
5. 5. "સત્ય હંમેશા" - અક્ષર? → ૫

Exercise 3 - Fill (5 marks):

1. 1. અનુષ્ટુપ
2. 2. આર્યા
3. 3. દોહા
4. 4. ચોપાઈ
5. 5. કવિતા "વૈષ્ણવ જન"

Exercise 4 - Apply (5 marks):

(Personal - apply rule correctly)

Exercise 5 - MCQ (5 marks):

1. Q1 → (c) ૮
2. Q2 → (d) ૧૬
3. Q3 → (b) માત્રાઓ
4. Q4 → (b) ભક્તિ
5. Q5 → (d) બધાં

Exercise 6 - Match (5 marks):

1. 1 → E (૮ માત્રા)
2. 2 → D (૧૬ માત્રા)
3. 3 → C (ભક્તિ કાવ્ય)
4. 4 → B (જૈન કાવ્ય)
5. 5 → A (ચોપાઈ)

Exercise 7 - T/F (5 marks):

1. 1. True
2. 2. True
3. 3. True
4. 4. True
5. 5. True

Exercise 8 - Application (5 marks):

(Personal - paragraph applying rule)

Total: 40 marks + Bonus 5 = 45 (Self-Eval: 16 separate)

MEMORY TRICKS (યુક્તિ)

- નિયમ ૩ વખત મોટેથી વાંચો - અવાજ થી યાદ રહે
- દરેક ઉદાહરણ ને નોટબુક માં લખો - હાથ થી યાદ રહે
- Pattern સમજો - ભૂલ ઓછી થાય
- દરરોજ ૫ નવા examples બનાવો - practice વધે

PRO TIPS (પેરન્ટ્સ + ટીચર્સ માટે)

- બાળક ને rule ની practice કરાવો - daily ૧૦ મિનિટ
- આ topic (કાવ્ય ની તાલ) રોજિંદા વાક્યો માં દર્શાવો
- ભૂલો ધીરજ થી સુધારો - ગુસ્સો ન કરો
- Examples બાળક ની ઉંમર પ્રમાણે વધારતા જાઓ

CERTIFICATE OF COMPLETION**સફળતા પ્રમાણપત્ર**

This is to certify that

(Student Name)

has successfully completed

છંદ ઓળખાણ (Meter Identification)

Std 5 Grammar - Literary Layer • GSEB Aligned

Parent / Guardian

Teacher / Date